

Huiskamers in Rotterdam

een notitie

David ter Avest
Fred Sepp

David ter Avest
Fred Sepp

Huiskamers in Rotterdam

een notitie

David ter Avest
Fred Sepp

Huiskamers in Rotterdam
een notitie

2015

Grafisch ontwerp: René de Haan, Den Haag / renedehaan.net
Verzorging manuscript: Michelle Bax-Driehuijs

© David ter Avest en Fred Sepp

Alle rechten voorbehouden.

Betekenisvolle ontmoetingsplekken

Ontmoetingsplekken in de wijk doen er toe. Lange tijd kende de stad veel klassieke plekken, zoals buurthuizen en wijkbibliotheken waar bewoners elkaar ontmoeten. Maar helaas zijn velen de laatste jaren gesloten. Terwijl juist bij deze plekken gewerkt wordt aan het persoonlijk welzijn van mensen. Dit kunnen grote wijkgebouwen zijn waar veel functies bijeenkomen, of specifieke huiskamers met een intieme en vertrouwde sfeer. Maar ook speelplaatsen en tuinen in de buurt, waar je elkaar ontmoet en samen werkt aan de stad.

En juist bij bewoners met veel sociale problematiek blijkt dat er behoefte is aan publieke plekken met een betekenis. Publieke ruimtes die fungeren als een waardevolle aanvulling of thuis. Waar er een zekere huiselijke vertrouwdheid is te vinden en waar een kop koffie of thee klaarstaat. Hulp en steun moeten steeds meer zelf worden georganiseerd, voor velen begint dit in een ontmoetingsplek zoals een huiskamer. Hier ontstaan nieuwe sociale netwerken en worden bestaande, zowel formele als informele, netwerken met elkaar verbonden. Voor de sociale wijkteams en andere professionals zijn deze ontmoetingsplekken bij uitstek de plek om informele netwerken te leren kennen. Dit zijn de huiskamers. Deze plekken vergroten vertrouwdheid in de buurt en geven mensen de ruimte betrokken te zijn in hun eigen wijk. Op ieders eigen tempo wordt er aansluiting gezocht op jouw eigen leefwereld.

Nieuw Rotterdams welzijn

Het onlangs vastgestelde Nieuw Rotterdams Welzijn heeft ontmoetingsplekken tot een beleidsopgave gemaakt. Deze beleidskeuze hangt samen met bezuinigingen maar ook met herziening van het maatschappelijk vastgoed in de stad. De gevolgen van deze samenhang manifesteren zich mogelijk al in de nabije toekomst. De gemeentelijke wens om functies en groepen te bundelen en ruimtelijk te concentreren heeft mogelijk gevolgen voor de sociale-fysieke infrastructuur en bestaande ontmoetingsplekken in de stad.

De gemeente wil in elke wijk één huis(kamer) van de wijk – al verschillen de wijken onderling enorm, zowel in omvang als in inwoners (variërend van drie tot 24 duizend). Verscheidene locaties in de stad zijn, op advies van de gebiedscommissies, inmiddels al aangewezen als toekomstig ‘Huis van de Wijk’. De bestekken zijn inmiddels gereed en nu zijn de welzijnsorganisaties aan zet.

De huiskamer als beleidsinstrument

Het idee van een huiskamer of een huis van de wijk lijkt definitief te zijn opgenomen in de gemeentelijke beleidswereld. In Amsterdam Nieuw-West zijn er al sinds 2012 zeven officiële ‘Huizen van de Wijk’. Er heeft inmiddels een evaluatie plaats gevonden gedreven uit de wens voor meer eenduidigheid, dit door onder andere monitoring, effectmeting, gebruikerspanels en een klachtenprotocol in te stellen. Al wordt er in Nieuw-West ruimte gegeven aan volledig zelfbeheer van één huis, de politiek vraagt expliciet om standaardisering en uniformiteit. Ook in andere stadswijken zijn er sinds dit jaar officiële huiskamers gekomen zoals in Amsterdam Noord en in Utrecht Overvecht. In Amsterdam Zuid wordt het onderscheid gemaakt tussen huizen van de buurt en huizen van de wijk. Ook kleinere plaatsen als Venlo en Wageningen kennen al langer wijkhuiskamers. In Beijum (Groningen) zit er een huiskamer in een c/jg en in Harderwijk een huiskamer in een moskee. Het concept krijgt in toenemende mate aandacht en invulling op politiek-bestuurlijk niveau.

Een rondje langs de huiskamers

In mei en juni heeft de Wmo-werkplaats Rotterdam een rondvraag gedaan in de stad. Er is op zoek gegaan naar bestaande huiskamers – want er is al zo veel in de stad. Of dit nou grote buurthuizen zijn, wijktuintjes, diaconale projecten of andere grote of kleine initiatieven; dat maakte niet uit. Er zijn tientallen bijzondere ontmoetingsplekken gevonden, waaronder enkele netwerken van huiskamers.

Er is gevraagd naar de kracht van de plek, wat er nog (meer) nodig is en welke aandachtspunten van belang zijn voor een fijne, goede ontmoetingsplek. Ruim dertig ontmoetingsplekken hebben uitgebreid gereageerd. Bij sommige zijn we inmiddels langs geweest voor een kop koffie.

Bevindingen

Helder is dat er op veel plekken in de stad zeer veel gebeurt. Er zijn in de stad tal van huiskamers te vinden die dagelijks een fijne plek zijn voor duizenden Rotterdammers. Het onderwerp leeft door alle beleidsontwikkelingen, dat is duidelijk. Er is in de stad onduidelijkheid over de plannen van de gemeente en bij veel ontmoetingsplekken heerst onzekerheid over hun toekomst. Het recept voor dé fijne huiskamer bestaat niet – evenmin de optimale invulling van een ontmoetingsplek voor de wijk. Maar uit het onderzoek komen wel enkele gezamenlijke punten naar voren. Hierbij wordt het onderscheid gemaakt tussen waarden en dilemma's.

Wij zijn alle respondenten zeer dankbaar voor alle input, kennis, vragen en opmerkingen. Om enkele bevindingen te bespreken en te verdiepen organiseert de Wmo-werkplaats op 9 juli 2015 een bijeenkomst.

Respondenten

Aktiegroep Oude Westen
Casa Tiberias
Creatief Beheer
De Brug
De Nieuwe Banier
De Nieuwe Nachtegaal
De Weerhaan
Dienstencentrum
Hart voor Carnisse
Het PrachtHuis
Het Vinkje
House of Hope
Huiskamer Slaghekuurt
Humanitas-Akropolis
In de Loop / Petrakerk
Inloophuis De Paraplu
Kerk en Buurtwerk Lombardijen
Klooster Oude Noorden
Kringloopwinkel Rotterdam-Zuid
Ontmoetingscentrum Prinsenhof
Open Hof Ommoord
Paulus Kerk
Pito10
Stichting Ontmoeting
Thuis in West
Villa Vonk
Vliegwielen Feijenoord
Welschen 2
WijDelfshaven / Middelland
Wijkgebouw de Bron
Wijkpastoraat Oude Noorden
Wijkservicepunt Goudseplein
Youth for Christ

Waarden

Laagdrempeligheid

Een huiskamer is er voor iedereen. Dat klinkt misschien als een open deur, maar dat blijft essentieel. Voor bewoners die niet met moeite uit huis komen of zich niet zo goed thuis voelen op een plek, zijn plekken als huiskamers onmisbaar.

Inrichting

Een huiskamer heet je welkom en laat je verdwalen. Een centrale, gemeenschappelijke ruimte, inloop kan hierbij een warm welkom faciliteren. Er is overzicht – ik ben er. Een balie of een loket, of een ruimte met allemaal kamertjes geven dit gevoel niet. Bij voorkeur kun je de huiskamer vanaf de straat naar binnen kijken. Dan stap je ook sneller binnen.

Experimenteerruimte

Ontmoetingsplekken zoals huiskamers en wijktuinen zijn plekken die in beweging zijn – mensen maken immers de plek. Er is ruimte om te experimenteren, om nieuwe projecten en nieuwe initiatieven te starten. Deze experimenteerruimten zijn vruchtbare bodems voor zelforganisatie en sociale innovaties. Een plek waar mensen zich kunnen ontplooiën en voor sociaal ondernemers om te werken aan de stad.

Samenwerking

Sommige huiskamers zijn bekende namen en doorverwijsadressen in welzijnsland – andere zijn nauwelijks bekend bij reguliere zorg- en welzijnsorganisaties.

Veel respondenten geven aan meer samenwerking te willen en nog meer naamsbekendheid te willen krijgen – juist ook in de wijk zelf. De samenwerking wordt ook graag gezocht met bedrijven, scholen en de sociale wijkteams. Huiskamers zijn bij uitstek dé plek waar zij de wijk vinden en ontmoeten.

Coproductie

Huiskamers zijn bijzondere plekken waar vaak veel uiteenlopende mensen met elkaar samenwerken voor een fijne plek. Een organogram maken is vaak lastig – een juiste organisatiestructuur ontdekken al helemaal. Veel huiskamers zijn unieke coproducties van bewoners, vrijwilligers, stagiaires, professionals en iedereen daar tussen in.

Identiteit

Iedere huiskamer heeft zijn eigen identiteit, cultuur en signatuur. Verschil moet er wezen. In Rotterdam zijn er huiskamers die zich richten op jongeren of op vrouwen. En er zijn heel wat huiskamers met een christelijke inspiratie. Het belangrijkste is – ze staan allemaal open voor iedereen.

Sfeer

Zonder huiselijkheid, geen huiskamer. De sfeer is belangrijk. En aanzien mensen de plek maken, zijn de bewoners de sfeermakers. Een huiselijk inrichting, met warme tinten en fijne zitplekken, helpt hierbij. Oude banken, zelfgemaakte kunst aan de muur – het kan een ruimte een intiem en vertrouwelijk karakter geven. Een veilige plek in de wijk.

Locatie

Om goed present en aanwezig te zijn moeten huiskamers, wijktuinen en andere ontmoetingsplek goed te vinden zijn. Hier komt meer bij kijken dan enkel een handige ligging. Het liefst is de plek van buitenaf zichtbaar, je kunt al even naar binnen kijken. Een ontmoetingsplek 'waar de deur altijd open staat' is logischerwijs op de begane grond gesitueerd. En het aanbod is bepalend voor de grootte van de plek.

Doen wat werkt

Veel huiskamers werken niet met een masterplan, een duidelijk methodisch model of gerichte interventies. Veel sociaal werkers en vrijwilligers zijn, zoals een respondent het noemt 'radicaal positief' – ze zien kansen en blijven geloven in de ander. Andere respondenten geven het belang aan van naast de ander staan – zorgen dat iedereen gezien wordt. Het maakt iedere huiskamer uniek en ze lastig te vergelijken – velen zijn zodoende niet inwisselbaar.

Toewijding

Hart voor de zaak. Er hoeft geen eindpunt te zijn, als er maar een gezamenlijke passie en focus is. Een huiskamer blijft zich ontwikkelen en zichzelf ontdekken, het hoeft niet 'af' te zijn

Dilemma's

Participatiesamenleving

De huidige aandacht voor 'meedoen' verwacht van ontmoetingsplekken als huiskamers dat er ook voldoende aanbod van activiteiten is. Het aanbod van de respondenten is overweldigd en zeer divers – velen geven bovendien aan langer op te willen zijn om nog meer te kunnen bieden. Een instrument als de Zelfredzaamheid-Matrix gaat uit van de verwachting dat iedereen treden hoger gaat, maar niet in alle gevallen is dit realistisch. 'Niets doen' kan ook goed zijn. Het feit dát een buurtbewoner zijn huis uit komt en een huiskamer binnenstapt, is in sommige gevallen te zien als een vorm van activering.

Diversiteit

Bij alle ontmoetingsplekken komen de meest uiteenlopende doelgroepen. Bezoekers en betrokkenen kennen, net als de stad zelf, een enorm diversiteit. Enkele huiskamers in de stad richten zich bewust meer op bijvoorbeeld vrouwen, jongeren, Spaanstaligen of ouderen, omdat deze specifieke doelgroep hier behoefte aan heeft. Van een Huis van een Wijk wordt geacht alle doelgroepen 'in huis te hebben'. De vraag is of dit streven meer politiekwenselijk dan constructief is. Het idee dat een publieke ruimte er voor alle groepen van de samenleving is, moet misschien worden losgelaten.

Gastheerschap

Veel ontmoetingsplekken zijn een extra thuis voor de bezoekers – ze voelen zich er thuis. Maar om juist ook open te blijven staan voor nieuwe bezoekers of doelgroepen met veel zorg- en hulpvragen is goed gastheerschap van groot belang. Veel huiskamers werken met gastvrouwen en gastheren, vaak vrijwilligers met net wat meer verantwoordelijkheid.

Enkele respondenten hebben het belang aangestipt van niet te veel gezichten op een plek – dit komt de vertrouwdheid ten goede. Toch kennen veel plekken een vaste kern, iets wat voor sommigen een barrière vormt. Het streven om inclusief te zijn is in de praktijk vaak weerbarstig.

Pedagogisch aspect

Het publieke aspect van een huiskamer impliceert een plek voor alle 'publieken' – dit kan wrijving en spanningen met zich mee brengen. Op een fijne, huiselijke plek moet het mogelijk zijn elkaar aan te spreken op elkaars gedrag. Bij sommige huiskamers hangen family rules aan de muur, bij een ander Artikel 1 van de Grondwet. Enkele respondenten geven aan in hun werk ook een opvoedkundige rol te zien – ook als zijnde een publieke ruimte.

Vershil moet er wezen

De tientallen, zo niet honderden bijzondere plekken in de stad zijn ieder uniek op zich. Gelukkig maar, want verschil moet er wezen. Nu huiskamers een beleidsonderwerp zijn geworden ligt de vraag of er wordt gewerkt naar een zekere uniformiteit en standaardisering. In Amsterdam Nieuw-West is deze wens door de politiek uitgesproken – een evaluatie en klanttevredenheidsonderzoek maken de bestaande huizen van de wijk meetbaar en vergelijkbaar. Deze ontwikkelingen vormen wellicht een bedreiging voor de authenticiteit, maar ontluiken mogelijk wel wat er nog mist in de wijk.

Continuïteit

In tijden van kanteling of transitie, wanneer de overheid stapjes terug zet maar soms juist ook weer de regie pakt en hardere kaders stelt – is het verkrijgen van vertrouwen belangrijk. Het begint met erkenning – de huiskamers mogen gezien worden, zelfs de kleinsten in de stad.

En bovendien hebben veel huiskamers al een indrukwekkende historie – sommigen bestaan al 15, 30 of zelfs meer dan 45 jaar. De erkenning is één – maar een meerjarige toezegging van de huur of financiële steun kunnen voor rust en continuïteit zorgen. Enkele betaalde krachten of een lagere huur kan het verschil al maken. Op deze manier kunnen de huiskamers ook aan een duurzame toekomst werken – en aan die van alle bezoekers. Echter, aan subsidies van derden of cofinanciering door de gemeente kleven mogelijk ook consequenties zoals het moeten halen van prestatiedoelen en andere meetbare targets.

'Alle lachen en tranen kunnen wij opvangen onder ons dak'
(Open Hof)

'Iedereen kan hier zichzelf zijn en naar kunde en vermogen zich inzetten en ontwikkelen'
(Hart van Carnisse)

'Waar je geen probleem bent, maar gewoon een mens!'
(Inloophuis De Paraplu)

'Elke wijk verschilt – een eenduidige aanpak werkt niet overal'
(Welschen 2)

'De kracht van de huiskamer zit in de sfeer die de vrijwilligers creëren'
(Thuis in West)

'Huiselijk, toegankelijk en gastvrij'
(Humanitas-Akropolis)

'Wij bieden een beschutte plek'
(Paulus Kerk)

'Vaak wordt verteld dat het "goed voelt" hier'
(In de Loop)

'De mix en het brede aanbod zorgt voor veel verrassende samenwerkingen en cross overs'
(De Nieuwe Banier)

'Het karakter van een 'zoete inval' past bij ons'
(The Mall – YfC)

'Gebouw is een middel om een meer bruisende wijk te maken'
(Klooster Oude Noorden)

'Er hoeft niks, maar er kán wel meer'
(De Brug)

'In deze wijk is er geen huis, maar een villa van de wijk'
(Leeszaal West)

